

POTRZEBY I PERSPEKTYWY ROZWOJU AGROMETEOROLOGII W POLSCE

Produkcja w rolnictwie jest wynikiem tak wielu procesów zarówno fizycznych, chemicznych, biologicznych i technicznych i zależy od tak wielu zagadnień natury społeczno-gospodarczej kraju, że zharmonizowanie tych wszystkich czynników dla osiągnięcia możliwie maksymalnych efektów gospodarki rolnej nie jest rzeczą prostą, ani łatwą.

Dlatego też w mobilizacji do walki o maksymalne plony musimy postawić sobie założenie w sposób zgeneralizowany, niemniej pewny, wykorzystania wszystkich możliwości, nie zaniehbując nic, co wydaje się pozornie nawet mało ważne. Ponieważ nie znamy szczegółowej struktury modelu czynników wpływających równocześnie na osiągnięcie maksymalnych efektów produkcyjnych, nie wolno nam zaniehbować żadnego dostępnego elementu mogącego wejść do tego modelu.

Jednym z takich elementów jest agrometeorologia, której zadaniem jest współdziałanie wraz z wieloma innymi naukami w „należytych wykorzystaniu ziemi dla wzrostu produkcji rolnej”.¹

Aczkolwiek teoretyczny rozwój tej nauki postępuje szybko naprzód i w oparciu o stare i dobrze rozbudowane podstawy fizyki i biologii rokuje nadzieje dalszego rozwoju, upowszechnienie w praktyce rolniczej badań agrometeorologicznych jest niezmiernie słabe. Dlatego też stanowisko agrometeorologii wśród innych nauk rolniczych jest obecnie do pewnego stopnia anachroniczne, a omawianie potrzeb rozwoju agrometeorologii w Polsce w perspektywicznym planie rozwoju nauk jest również specyficzne.

Słabe powiązanie badań agrometeorologicznych z praktyką rolniczą, a więc niedostateczne znaczenie tej nauki w życiu gospodarczym kraju, jest przyczyną zbyt małego zainteresowania się agrometeorologią ze strony czynników rządzących, a więc braku środków na rozwój badań, kształcenie kadr, aparaturę pomiarową itp.

Wytwarza się zatem błędne koło. Agrometeorologia nie przyczynia się do wzrostu produkcji, dlatego nie warto jej inwestować, a niedoinwestowana nie może należycie służyć gospodarce rolnej.

Ażeby wykazać, że stan taki jest ekonomicznie szkodliwy w walce o zwiększenie produkcji rolniczej naszego kraju, należy choćby na nie-

¹ Z Uchwał IX Plenum KC PZPR.

wielu przykładach wskazać użyteczność agrometeorologii w kompleksie nauk rolniczych, należy określić środki potrzebne do realizacji tych zadań oraz wykazać opłacalność wprowadzenia agrometeorologii do problemu dalszego rozwoju gospodarki rolnej w Polsce.

Z uchwał IX Plenum KC PZPR — „należyte wykorzystanie ziemi dla wzrostu produkcji rolnej”, z punktu widzenia przyrodniczego należy rozumieć jako maksymalne wykorzystanie możliwości produkcyjnych (bonitacji) siedlisk rolniczych, przy zachowaniu poziomu ich bonitacji podczas długoletniego ich wykorzystywania.

Problem ten obejmuje następujące zagadnienia leżące w zakresie badań agrometeorologicznych:

1. Poznanie siedlisk rolniczych w Polsce:

- a) badania klimatów, mikroklimatów i fitoklimatów w poszczególnych rejonach geograficznych i rolniczych kraju;
- b) badania klimatu gleb rolniczych różnych siedlisk rolniczych.

2. Badania potrzeb klimatycznych i glebowych (potrzeb siedliskowych) różnych roślin rolniczych.

3. Rejonizacja upraw rolniczych kraju — zagadnienie polega na rozplanowaniu upraw najracjonalniejszym z przyrodniczego punktu widzenia i najśluszniejszym z punktu widzenia polityki agrarnej państwa.

„Należyte wykorzystanie ziemi dla wzrostu produkcji rolnej” obejmuje również problemy poprawy obecnej bonitacji siedlisk rolniczych w celu otrzymywania na nich wysokich plonów gatunków bardziej wymagających, ale ekonomicznie bardziej cennych aniżeli gatunki obecne. W zakresie zadań agrometeorologicznych wchodzi tu w grę zagadnienie melioracji siedlisk rolniczych. Pod melioracją siedlisk rolniczych rozumiemy wszelkie sposoby ingerencji człowieka zmierzające do uzyskania korzystnych (potrzebnych) zmian warunków siedliskowych. Jest to zatem zagadnienie szerokie, obejmujące zarówno zespół czynności zwanych agrotechniką, zarówno czynności melioracji wodnych, jak i urządzenia o większej skali ujęte mianem zmian krajobrazu.

Badania agrometeorologiczne nad melioracją siedlisk rolniczych obejmują zatem:

1. Zespół sposobów agrotechniki.
2. Czynności melioracji gruntów.
3. Fitomelioracje poszczególnych większych zespołów rolniczych.
4. Melioracje czynników meteorologicznych w skali klimatu lokalnego i mikroklimatu.

Drugim problemem zadań agrometeorologii w dalszym rozwoju gospodarki rolnej w Polsce jest szereg zagadnień związanych z bieżącą obsługą gospodarki rolnej.

W problemie tym znajdują się następujące zagadnienia usługowe:

1. Systematyczne dostarczanie praktyce rolniczej prognoz agrometeorologicznych, opartych na długoterminowych prognozach pogody.
2. Dostarczanie praktyce rolniczej ostrzegawczych komunikatów agrometeorologicznych w pewnych krytycznych sezonach cyklu produkcyjnego.
3. Opracowywanie przeciwpożarowych komunikatów ostrzegawczych dla służby leśnej oraz prognoz stopnia zapalności lasów.
4. Opracowywanie agrometeorologicznych komunikatów o stanie upraw rolniczych w kraju.
5. Wygłaszanie okolicznościowych pogadanek agrometeorologicznych dla ogółu rolników.
6. Wykonywanie innych opracowań agrometeorologicznych zleczanych przez resorty rolnictwa dla różnych doraźnych celów rolniczych.
7. Konsultacje agrometeorologów w poszczególnych instytutach rolniczych, stacjach ochrony roślin, oceny odmian itp.

Te przykładowo wybrane i podane w skrócie zadania agrometeorologii w dalszym rozwoju gospodarki rolnej wymagają do ich realizacji znacznego rozbudowania niedorozwiniętej obecnie w Polsce nauki i usług agrometeorologicznych.

Obecny stan rzeczy w Polsce na odcinku agrometeorologii jest tego rodzaju, że zagadnieniami i badaniami agrometeorologicznymi zajmuje się szereg placówek resortowych i uczelnianych w różnych częściach kraju. Wszystkie one prowadzą podobne lub bardzo zbliżone badania w oparciu o nader prymitywną aparaturę, gdyż środki finansowe są rozproszone, a żadna z placówek nie może zabezpieczyć sobie należytej bazy przyrządowej, ani wysokokwalifikowanego personelu. Sytuacja taka znajduje potwierdzenie i jaskrawe odbicie w publikowanej przez Polską Akademię Nauk tematyce agrometeorologicznej, która odznacza się zarówno jednostronnością, jak i brakiem syntetycznych prac w ujęciu kompleksowym, mogących jedynie zaspokoić bieżące potrzeby agrometeorologii i produkcji rolniczej w Polsce.

Ten stan rzeczy wymaga radykalnej zmiany, jeżeli agrometeorologia ma sprostać stojącym przed nią zadaniom. Nie wystarczy tu dobra wola ludzi pragnących wyjść z impasu, gdyż nie leży to w ich mocy. W tym celu musi nastąpić koncentracja całego potencjału przyrządowego i kadrowego, czego wyrazem będzie konstrukcja lub import nowoczesnej aparatury i zorganizowanie, może nielicznej, ale wysokokwalifikowanej kadry agrometeorologów, przeszkolonych w przodujących placówkach naukowo-badawczych za granicą. Tylko centralnie zorganizowana, wyposażona we wszelkie możliwości realizowania wytkniętego programu placówka naukowo-badawcza może tu stanąć na wysokości zadania. Obowiązkiem jej będzie nie tylko prowadzenie prac we własnym zakresie, ale również

inspirowanie badań i ich sterowanie na obszarze całego kraju, przez co zyskałoby się obszerny materiał porównawczy, otrzymany w warunkach osobliwości regionalnych, jak również zapobiegłoby się dublowaniu prac, często zupełnie niepotrzebnych.

W skali perspektywicznej planowania powinien powstać w Polsce Instytut Agrometeorologiczny, jako centralna placówka badawcza oraz instytucja usługowa.

Ponieważ agrometeorologia jest wykorzystywana w wielu resortach gospodarczych: rolnictwo, leśnictwo, Państwowy Zakład Ubezpieczeń oraz w wielu naukowych instytutach rolniczych i leśnych, wspomniany instytut powinien być zlokalizowany przy Wydziale V Polskiej Akademii Nauk.

Zadaniem Instytutu Agrometeorologicznego byłoby:

1. Prowadzenie własnych badań agrometeorologicznych, głównie z zakresu metodologii pomiarów agrometeorologicznych.
2. Przeprowadzanie badań o tematyce zlecanej przez resorty gospodarcze.
3. Prowadzenie badań jako podstawy do bieżących prac usługowych dla gospodarki rolnej.
4. Opracowywanie problemu rejonizacji rolniczo-klimatycznej.
5. Opracowywanie planów melioracji siedlisk rolniczych.
6. Organizacja i utrzymanie terenowej sieci stacji agrometeorologicznych.
7. Wydawanie biuletynów i rocznikowych opracowań agrometeorologicznych.
8. Współpraca w zakresie specjalnych badań rolniczych w rolniczych instytutach naukowych.
9. Szkolenie kadr agrometeorologów w formie studiów podyplomowych.
10. Koordynacja i inicjowanie badań i prac usługowych z agrometeorologii w skali krajowej.

Przy Instytucie Agrometeorologicznym powinna istnieć Rada Naukowa, złożona z członków Komitetów Wydziału V PAN oraz przedstawicieli: Ministerstwa Rolnictwa, Ministerstwa Leśnictwa, Centralnego Urzędu Gospodarki Wodnej, przedstawicieli wyższych uczelni rolniczych itp.

Komitet Agrometeorologiczny PAN